

Madagaskar I

Jacques en Rita Senders

Dalstraat, 67/6

B-1000 Brussel

In het begin van de maand augustus 1989 zijn we voor de eerste maal vertrokken naar 'La Grande Terre' zoals de **Malagassiërs** hun eiland hebben gedoopt.

Deze benaming is volledig terecht want met zijn 592.000 km² is **Madagaskar** na Groenland, Papua Nieuw-Guinea en Borneo het vierde grootste eiland ter wereld. Deze oppervlakte is vergelijkbaar met die van Frankrijk, België en Luxemburg samen. Het eiland is erg uitgestrekt in de lengte over een afstand van 1.500 km tussen het noorden en het zuiden en een gemiddelde breedte van 500 km. Overlangs is het verdeeld door een bergkam die de 2.885 m overstijgt.

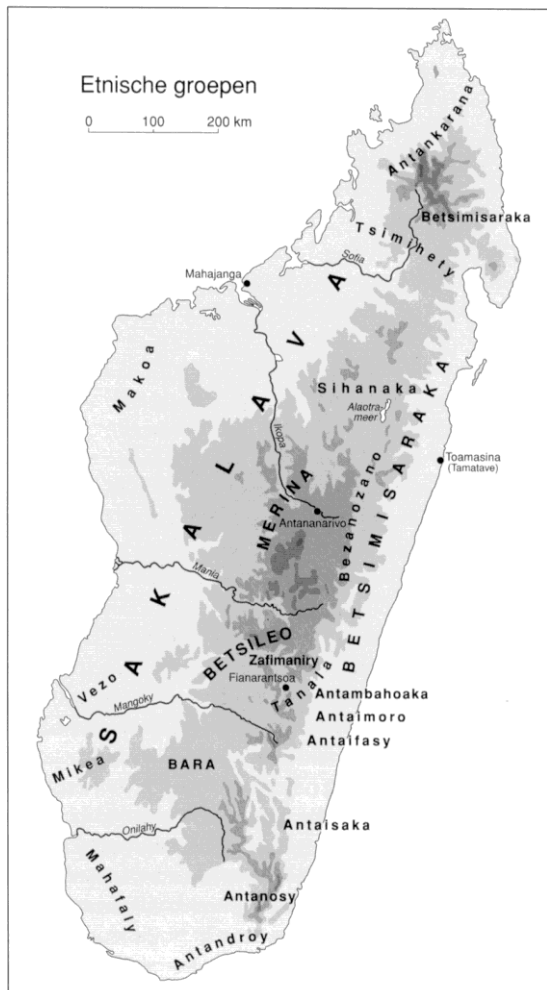
Rond Madagaskar rijzen enkele eilanden op uit het heldere water: het meest bekende is **Nosy Bé** in het noordwesten, gelegen in het **kanaal van Mozambique** en open voor het toerisme sinds enkele tientallen jaren terwijl **Nosy Boraha** (het vroegere **Ile Sainte Marie**), kleiner en wilder, gelegen is ter hoogte van de oostkust van Madagaskar.

Dit alles laat veronderstellen dat Madagaskar geniet van zeer verschillende klimaten:

mooi weer, een verstikkende warmte met grote droogte, maar ook cyclonen, tropische stortbuien en zelfs nachtelijke vorst. In het algemeen mogen we zeggen dat de zuidelijke winter van mei tot oktober gedomineerd wordt door de passaatwinden en de zuidelijke zomer van november tot april door de moessons.

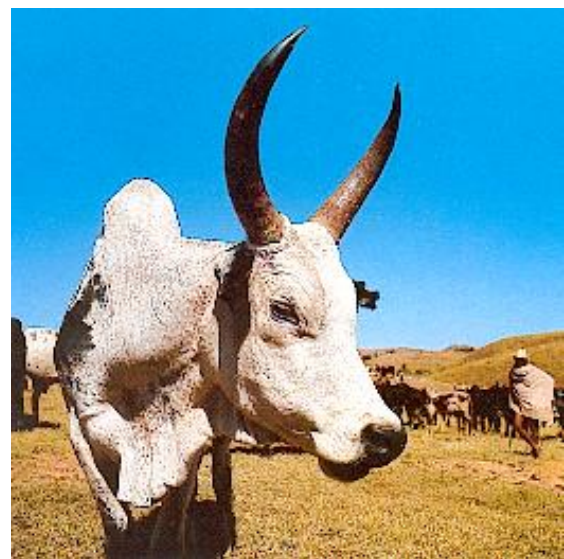

Het eiland bevindt zich op het kruispunt van de zeestromingen die Oost-Afrika verbinden met China, via het zuiden van India (het huidige Sri Lanka) en Indonesië. Op dit enorme grondgebied leven ongeveer tien miljoen Malagassiërs die nog steeds het geheim van hun origine moeten prijsgeven. Madagaskar kende in het verleden veel migraties van avonturiers, handelaars, piraten en schipbreukelingen die al of niet toevallig op het eiland terechtkwamen en er bleven wonen. Tussen Afrika en Azië is een smeltkroes ontstaan waar verschillende rassen zich op harmonieuze wijze hebben vermengd en steeds veel omgang hadden met elkaar. We spreken hier niet meer van volksstammen maar wel van plaatselijke clans als etnische groepen, zoals de *Merina's* die leven op de hoogvlakten, de *Antaimoro's* die zich in de zanderige gebieden vestigden en de *Betsileo's* als beruchte onoverwinnelijke strijders.

Het is slechts in de 16^e eeuw dat westelijke reizigers dit mysterieuze eiland hebben ontdekt, maar al vlug werd het fel begeerd door de Europese grootmachten. Na een vrij bewogen verleden sprak het Malagassische volk zich uit voor een socialistische revolutie via een referendum op 21 december 1975.

Eertijds was het eiland bedekt met enorme prachtige bossen. Helaas, zoals op zoveel andere plaatsen van onze aarde, zijn deze primaire oerwouden vernield door ordeloze en vaak illegale ontginningen ofwel door het vuur van de brandtechniek. Het '**Groene Eiland**' is spijtig genoeg het '**Rode Eiland**' geworden, waarbij het *lateriet* (ijzer- en aluminiumrijke grond ontstaan door chemische verwerking van gesteenten) bedekt werd met *bozaka*, korte en dicht groeiende grassen. Het oerwoud bedekt nu nog slechts 60.000 km², d.i. 10% van het totaal, in de vorm van reservaten en nationale parken.

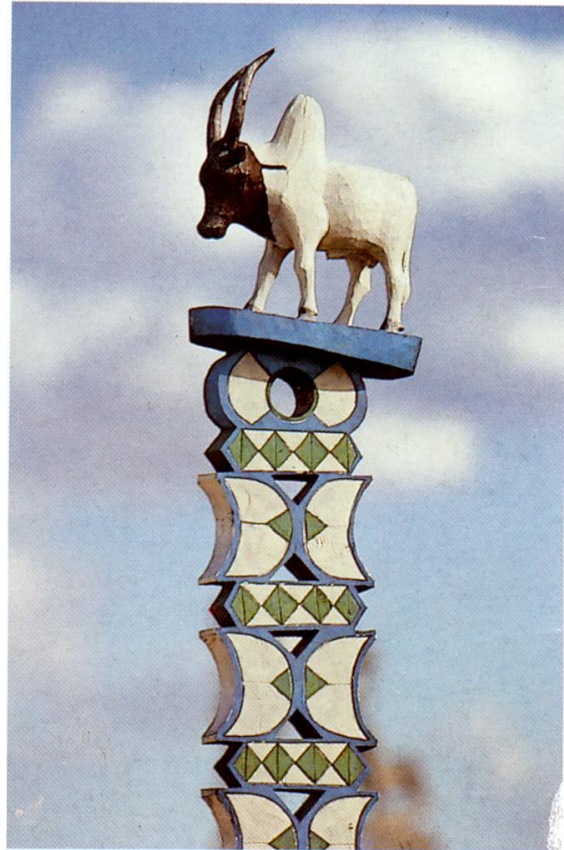

De landbouw blijft de basisactiviteit en twee derden van de bevolking leeft ervan. Daarvan is rijst de belangrijkste cultuur, met meer dan één miljoen hectaren rijstvelden. De rijst speelt een fundamentele rol in het voedsel van de Malagassiërs en elke inwoner verbruikt er tot drie maal daags, dit is gemiddeld 120 kg per jaar. De vochtige rijstcultuur vormt praktisch het volledige agrarisch landschap op de hoogvlakten, waar *zeboes* helpen bij het ploegen en het breken van aardkluiten.

Knolgewassen, zoals *taro* (behorend tot de familie van de aronskelken), *maniok* en *zoete aardappelen* worden gekweekt als complement. Andere – meer exotische culturen – nemen een belangrijke plaats in: *koffie*, *cacao*, *groene peper*, *suikerriet*, *kruidnagel*, *sisal*, *katoen* en vooral *vanille*, waarvan Madagaskar één van de grootste producenten is ter wereld.

Het fokken van runderen is een teken van rijkdom. De runderen leveren niet alleen vlees, maar ze worden ook geofferd tijdens begrafenisplechtigheden.

De grafpalen van de overledenen zijn gewoonlijk versierd met de schedels van *zeboes*, symbool van aanzien en macht.

Rita Senders bewondert een skelet van *Aepyornis maximus* in het Museum van Tana

In de Malagassische fauna vinden we nog veel fossielen terug, zoals beenderen van *dinosauriërs*, en slakkenhuizen van *belemnieten* maar ook eieren van de reusachtige loopvogel *Aepyornis maximus*, een ongewone diersoort, ontsnapt aan de grote natuurrampen. Vergeten we niet dat in 1938 een *coelacanth* (kwastvinnige vis uit het Devoon) werd opgevisst ter hoogte van de Malagassische kust.

De veertig verschillende soorten *lemuren* (*halfapen*) vormen met hun donzige vacht en lange staart een echte bekoring voor de bezoekers van het eiland. Hun grootte varieert tussen die van een muis en een grote hond.

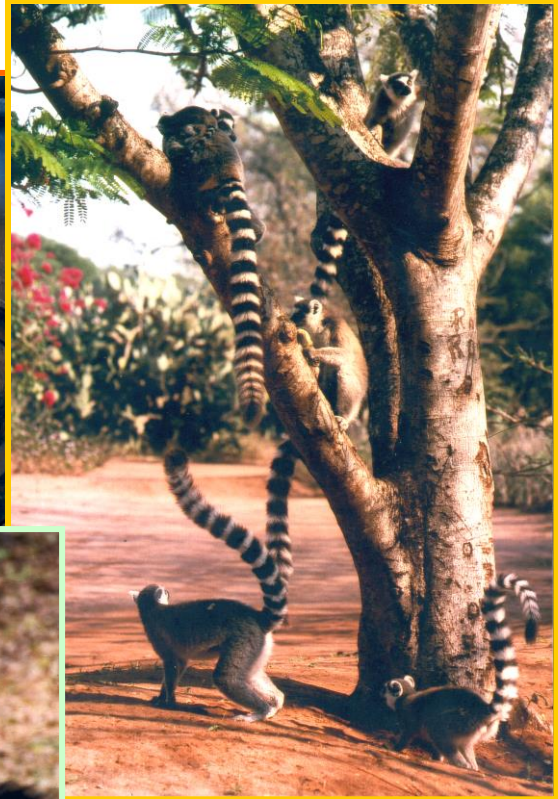
Daartussen evolueren dertig soorten *kameleons*, insectenetende *Hagedisachtigen* (*Sauria*), die met hun trage bewegingen en monsterachtig aspect herinneringen oproepen aan de fauna van ‘vóór de zondvloed’.

In het zuiden van Madagaskar ligt **Taolanaro** dat herdoopt werd tot **Fort Dauphin** in het begin van de 16^e eeuw door de Franse kolonisten ter ere van de Franse kroonprins, de toekomstige Lodewijk XIV.

Het mooi strand van **Libanona** voorzien van een omloop, strekt zich uit zover het oog reikt. Het ‘**Eilandje van de Portugezen**’ kan bereikt worden met een prauw en groepjes kinderen nemen er vaak een bad in de zeer woelige zee.

Het reservaat van **Berenti** wordt sinds drie generaties beheerd door de familie Heaulme, die het oerwoud op bekwame wijze heeft hersteld, zodat *lemuren* en veel andere soorten dieren hier volledig van hun vrijheid kunnen genieten.

De *Lemur catta* of *ringstaartmaki* met zijn gekrulde staart benadert elke bezoeker bij zijn aankomst en zijn reukzin is zo sterk ontwikkeld dat hij onmiddellijk de bananen lokaliseert die voor hem zijn bestemd.

Lemur catta in volle actie

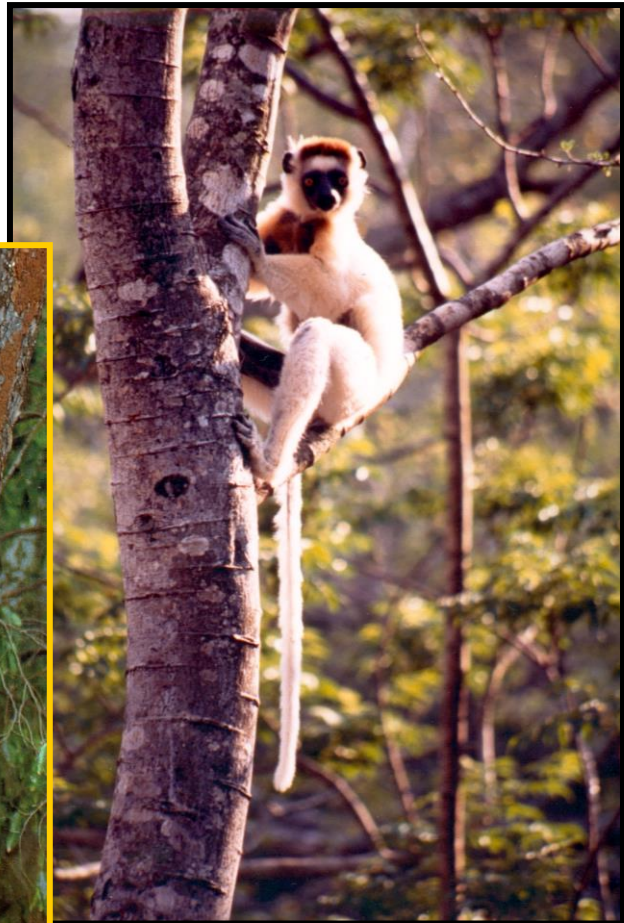

De onweerstaanbare charme van de Lemur vari

De jonge dieren klampen zich vast op de borst van de moeder tot ze een leeftijd hebben bereikt van zes tot zeven maanden en daarna verkiezen ze op haar rug te zitten. De *lemuren* bezitten nagels aan elke vinger behalve aan de wijsvinger die voorzien is van een scherpe klauw die gebruikt wordt als ze zich verzorgen. De *Lemur fulvus collaris* heeft een zeer dichte rosse vacht.

De kreet van de *lemuren* is afhankelijk van de soort. De *catta* miauwt terwijl de *vari* brult en luidruchtig kirt. De *sifaka* of *Propithecus verreauxi*, met zijn witte vacht en rossige vlekken, zit als het ware ingepakt in een kapmantel. Hij is in staat om sprongen te maken van een tiental meter, van tak tot tak, vandaar de bijnaam ‘dansende lemuur’.

Lemur verreauxi

De Malagassiërs telen vier soorten agaven: de *tampico*, de *henequem*, de *sisal* en de *maquey*. Uit de *sisal* haalt men vezels die zeer duurzaam zijn en die verwerkt worden in de fabricage van zakken, linnen voor verpakking, draagriemen en touwen waarvan de naaimachines voor bindgaren enorme hoeveelheden verbruiken. De velden met *sisal*, een agave van Mexicaanse origine, vereisen talrijke arbeidskrachten.

Het zuiden van Madagaskar is meestal erg droog. De vegetatie is beperkt tot doornig struikgewas en laaggroeiende kruidachtige planten. In de lente overheerst het weelderig bloesemen van doornappel (*datuna*) met zijn verdovende eigenschappen, passiebloem (*passiflora*), Christusdoorn (*Euphorbia millii*) en in het bijzonder de *Nepenthes* of bekerplant. Deze carnivore plant bezit een bloem in de vorm van een urne die kleine insecten aantrekt met haar geur, waarna een klepje de opening afsluit en de prooi langzaam wordt verteerd.

De *Nepenthes* of bekerplant is carnivoor

De *ravenala*, gebruikt als embleem van Madagaskar, groeit met haar indrukwekkende palmbladeren in het wild. Haar hout biedt weerstand tegen broessebrand en levert kwaliteitsmateriaal voor de constructie van woningen.

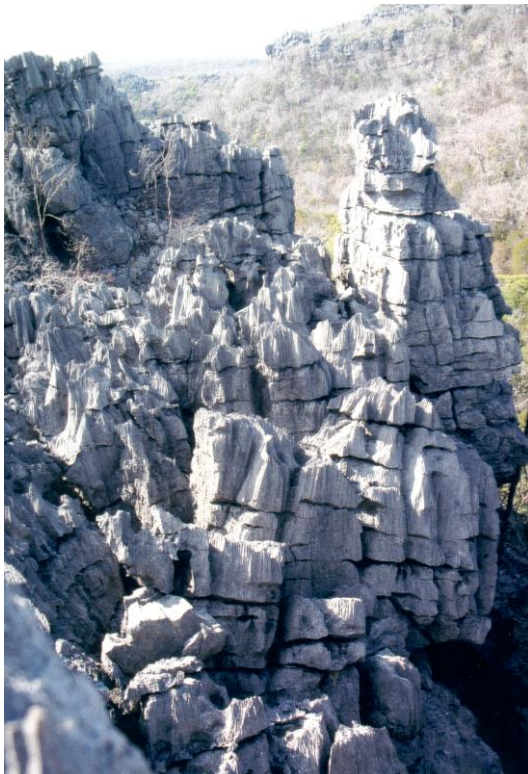
De benaming ‘reizigersboom’ is afgeleid van de schikking van de bladeren, waardoor regenwater wordt vastgehouden aan de basis en zo kan gebruikt worden als drinkwater voor dorstige bezoekers.

De *katoenplant* vereist een warm en droog klimaat tijdens het rijpen van de plant.

De vruchten van de *gesteelde raffia* zijn eivormig en bedekt met houtachtige schubben. De bladeren ervan leveren vezels, gebruikt voor de aanmaak van raffiaweefsel, kleine zakken en hoeden.

De *adansonia* of *Baobab rubrospina* is een reus binnen het plantenrijk. Zijn stam is vernauwd naar boven toe en zijn takken, gelijkend op wortels, geven de indruk dat deze boom omgekeerd werd aangeplant.

De stekelige *didieracea* wordt gewoonlijk ‘octopusboom’ genoemd omdat hij met zijn golvende vertakkingen, bedekt met reeksen kleine blaadjes grote gelijkenissen vertoont met een inktvis.

Madagaskar bevat slechts 3.000 km autowegen en alle andere verbindingen op het land zijn beperkt tot landwegen (‘pistes’) die in meer of mindere mate bruikbaar zijn.

Een onvergetelijk schouwspel wordt geboden door de **Isalo**, een indrukwekkend massief van meer dan 80.000 hectaren, daterend uit het Jura (200 miljoen jaar oud). De zachte zandsteen werd uitgehold en gepolijst door de werking van wind en regen. Dit geomorfologisch landschap, geërodeerd tot op de bodem, met haar reliëf van naalden, verzakkingen en lagenstructuur, lijkt op een ruïne en biedt een spectaculaire aanblik. Vaak spreekt men hier van het ‘Malagassische Colorado’.

In deze streek zijn de dorpen dun bezaaid, maar toeristen worden er steeds warm onthaald, vooral als de kinderen gelukkig worden gemaakt met kleine geschenkjes.

De begrafeniskunst van de *Sakalava* is vermaard. De Malagassiërs hechten meer belang aan hun graf dan aan hun woning. De *obituari*-grafpalen in **Antasony** zijn voorzien van realistische beeldhouwwerken die ook verwijzen naar de omstandigheden van de dood zoals

Een Obituari-graftombe

schipbreuk, epidemie of ongeval. De *zeboe* verschijnt er als symbool van de faam van de overledene en de graftomben, opgericht in duurzaam materiaal, contrasteren vaak met het vergankelijk karakter van de Malagassische landbouwerswoningen.

Ambalavao is een streek van heuvels en het kleinste bodem-perceel is er bestemd voor cultivatie. De beste Malagassische wijnen worden verkregen in de regio van **Fianarantsoa**. De wijnstokken werden ingevoerd door

Franse wijnbouwers en op perfecte wijze ter plaatse ontwikkeld.

Bij de fabricage van **Antaimoro**-papier wordt de schors van *havoha* gebruikt. Het papierdeeg wordt uitgespreid op een doek en in die toestand gedroogd. Daarop worden bloembladen gefixeerd die hun kleuren behouden gedurende een groot aantal jaren.

De dorpen zijn aangelegd rondom twee klokken, één van de Katholieke kerk en één van de Protestantse tempel. Ze zijn beiden getuigen van de wedijver tussen missionarissen in de 19e eeuw. De Malagassiërs zijn zeer gehecht aan de godsdienst van hun voorouders, waardoor slechts 40% van de bevolking christen is.

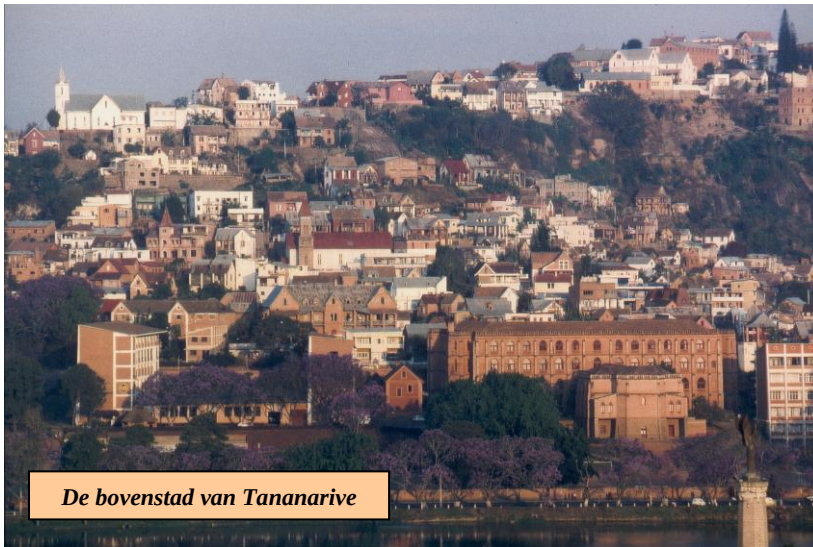
Langs de wegen zien we opgerichte stenen (*Vatolahy*) die verwijzen naar de plaats waar een belangrijke figuur is overleden of begraven.

Antsirabe is een thermale stad met een aangenaam klimaat op 1.500 m hoogte. Het 'Thermenhotel' ontving in de 19^e eeuw beroemde gasten en recent nog de Marokkaanse koning Mohammed V tijdens zijn ballingschap.

Het **Tritiva**-meer - van vulkanische oorsprong - is verbonden met tal van legenden. Twee verliefden, waarvan de families de huwelijksverbintenis hadden verboden, zouden zich hier aan het einde van de 19^e eeuw in het water hebben geworpen. Ze zijn daarna geïncarneerd in twee struiken die op de oevers groeien.

We bereiken **Tananarive (Antananarivo)**, die omgeven is met veel heuvels. Het **Anosy**-meer is afgezet met *Jacaranda* die zorgen voor mooie paarse tinten gedurende de bloeitijd. Zoals alle hoofdsteden in de hele wereld groeit **Tana** voortdurend.

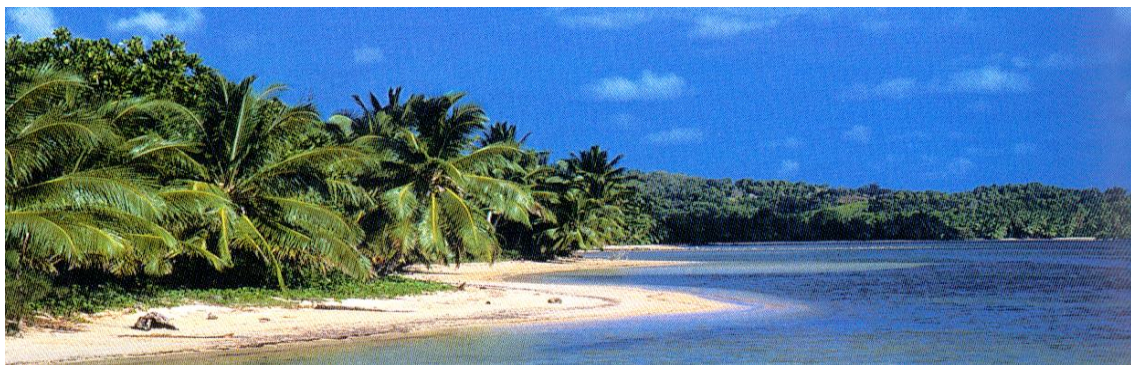
De Malagassische woningen, vaak voorzien van verdiepingen, zijn opgericht in gravel en de mooiste zijn versierd met balkons en beschutte veranda's. De befaamde grote markt **Zoma**, wat 'vrijdag' betekent omdat op die dag de markt het belangrijkste is, neemt het hele centrum van de stad in en trekt een grote massa volk aan. Men vindt er gewoon alles: groenten, kruiden, gevogelte, bloemen, muziekinstrumenten maar ook een hele verzameling kunstvoorwerpen, mineralen en schelpen zoals ammonieten in alle mogelijke afmetingen en tegen elke prijs! Maar het is wel opletten geblazen: een gedetailleerde factuur wordt opgeëist door de douane en is dus onontbeerlijk om het land met dergelijke trofeeën te verlaten!

De bovenstad van Tananarive

De koninklijke stad **Ambohimanga** werd in de 17^e eeuw beschermd door vestingmuren die elke avond werden gesloten met reuzegrote stenen schijven. Op het **Ambatorangitona**-plein spelen en zingen kinderen, terwijl de typische plattelandsdansen vaak worden vergezeld door verhalen die de opgeruimdheid weergeven van een volk dat houdt van eenvoudig geluk.

Veel paviljoenen dienden vroeger als buitenverblijf voor de Malagassische koningen. De *tranomanara* zijn voorlopige graftomben die oorspronkelijk plaats boden aan de lichamen van veel Malagassische koningen voordat ze werden overgeplaatst naar **Tananarive**. **Nosy Bé** is gelegen ten noordwesten van Madagaskar in het **kanaal van Mozambique**. We verbleven er in een sympathiek hotel, bestaande uit paviljoenen en gelegen aan de boord van een prachtig strand.

Daar konden we schelpen zoeken in helder water bij een ideale temperatuur. Zodra men de kust verlaat, moeten landwegen gevolgd worden, waarlangs zich onmetelijke plantages van suikerriet bevinden. Het warm en vochtig klimaat doet de vruchten rijpen zelfs in het wild. De *jaquier* draagt zijn vruchten vastgehecht op zijn stam. De *jaque* is de grootste vrucht ter wereld en kan tot tientallen kilo's wegen.

Bomen met een gefolterd voorkomen zijn afgeknot en omgebogen om te beletten dat het plantensap zou verdeeld worden over de hele boom. Zo wordt de pluk van de groene of gele *ylang ylang*-bloemen, met hun bedwelmende geur, vereenvoudigd.

De ontleding van de bloemen gebeurt ter plaatse en de verkregen etherische oliën dienen als fixeermiddel in toiletwater en vermaarde parfums.

Vermits hier veel meer regen valt dan in het zuiden, is **Nosy Bé** bedekt met een overvloedige vegetatie. De wouden, waarin de lianen zich in alle mogelijke richtingen bedekken, vormen echte labyrinten.

Sainte Marie (= **Nosy Boraha**) is een klein eilandje in de Indische Oceaan gelegen ten oosten van Madagaskar.

Op het strand komen kinderen, eerst enigszins verlegen, maar daarna heel spontaan schelpen aanbieden die ze zelf eerst hebben verzameld.

We hadden er alle tijd om de plaatselijke fauna van dit paradijselijke eiland te ontdekken. Het vereist heel wat geduld om de *kameleons* in hun bewegingen te observeren of te fotograferen. Deze dieren beschikken over *homochromie* (schutkleuren) en bewegen langzaam met horten en stoten. Hun ogen werken onafhankelijk van elkaar en ze bestrijken een zeer grote gezichtshoek, waardoor ze hun prooien met grote nauwkeurigheid kunnen lokaliseren.

De grijptong, even groot als het lichaam, staart inbegrepen, kan zich ontspannen met een ongelooflijke snelheid en mist slechts zeer zelden zijn doel. Een opgeschrikte of woedende kameleon verandert van kleur en meestal wordt hij donkerder. Bij opwarming ontstaat er een opheldering wat een rol kan spelen bij de regulatie van de lichaamstemperatuur. Tijdens de nacht wordt er gerust en zijn ze praktisch volledig wit gekleurd.

De *Boa sanzinia* kan tot drie meter lang worden en hoewel hij niet giftig is, kan zijn beet zeer pijnlijk zijn. We hebben een exemplaar gevonden en gefotografeerd, opgerold naast een fles antidotum, in de bergruimte van het hotel!

De mooie groene gekko, behorend tot het geslacht *Phelsuma*, leeft op de bomen en is zichtbaar overdag.

Als de duisternis plots invalt, laat een koppel

Lemur variegatus zich nog eens strelen nadat ze met ons de *lichees* (tafelvruchten met de zaadrok als eetbaar gedeelte) van het nagerecht had gedeeld.

De avonden in **Ile Sainte Marie** zijn van een ongelooflijke zachtheid en we begrijpen nu ook waarom piraten en drenkelingen nooit hebben gearzeld om stamvaders te worden in deze paradijselijke plek.

Wij daarentegen moesten terugkeren naar **Tana** om het vliegtuig te nemen naar Europa, vurig hopen nogmaals dit land te kunnen bezoeken waar alles zo afwijkt van het gewone.

Madagaskar II

We schrijven september 2001: twaalf jaar na ons eerste verblijf keren we terug naar Madagaskar. Van de luchthaven naar de hoofdstad **Tananarive** duurt de verplaatsing minder dan één uur rijden met de bus of per taxi.

Antananarivo bevindt zich op 1.500 m hoogte. Vanaf het eerste ochtendgloren is het erg druk in deze stad. Omzoomd door *jacaranda's* met prachtige zachtpaarse bloemen eert het **Anosy**-meer met haar gedenkteken de Franse en Malagassische soldaten die gesneuveld zijn voor het Franse vaderland.

De honderden kleine marktkraampjes van de **Zoma**, de befaamde vrijdagmarkt, zijn uiteengezaaid over de talrijke handelsstraten omwille van veiligheidsredenen.

De bovenstad is trapsgewijs als een gekleurd amfitheater gebouwd op een steile helling. Trappen, waar ontelbare steegjes elkaar kruisen, verbinden de boven- met de benedenstad.

In de oostelijke voorsteden vertonen de woningen de kleur van de bodem waaruit ze gemaakt zijn. Ze zijn ingedeeld volgens richtingen gebaseerd op astrologische principes: de N.O.-hoek is voorbehouden aan de voorouders (een heilige ruimte waar gebeden wordt) en de Z.W.-hoek dient voor het huiselijk comfort. De patriciërswoningen zijn voorzien van verdiepingen en overdekte veranda's.

Het bezoek aan de kameleonhoeve liet ons toe enkel mooie individuen gade te slaan. Deze insectenetende reptielen zijn vooral actief overdag. 's Nachts blijven ze verstarde en verliezen ze hun kleur. Hun ogen bewegen onafhankelijk van elkaar, waaruit de Malagassiërs opmaken dat ze één oog richten op het verleden en het andere op de toekomst. Hun staart werkt als grijporgaan en hun viskeuze tong is oprolbaar.

Enkele kameleon –soorten

Na een nachtelijke wandeling kozen we voor de weg naar het **Mantadia-park** van **Antisabe**. Op dit beschermde terrein van 12.000 ha etaleert het oerwoud zich in al haar pracht. De *Indri-lemuren*, die in dit reservaat leven, onderscheiden zich door hun kreten. Ze volgen elkaar op afstand en komen zelden afdalen uit het gebladerte.

In 1896 besliste generaal Gallieni om het '**Canal des Pangalanes**' te laten bouwen zodanig dat de kustmeren verenigd werden en de kustscheepvaart over een afstand van 650 km mogelijk werd. Een boottocht hier is een moment van kalmte en koelte.

In de buurt van de Indische Oceaan hielden we halt in een kustplaatsje, waar de lokale onderwijzeres fier was om haar school te tonen. De enige klas bevatte een dertigtal scholieren van alle leeftijden. Wij, die onze actieve loopbaan hebben doorgebracht in het onderwijs, hadden het moeilijk bij de aanblik van zoveel armoede en bouwvalligheid. De lichte constructies in bamboe en palmladeren weerstaan blijkbaar niet de wisselvalligheden van het klimaat. De uitrusting is praktisch nul. De lerares beschikt slechts over enkele stukjes krijt en een bord waarop alleen nog sporen te vinden zijn van groene verf.

Op het strand van het dorp vonden we enkele exemplaren van *Janthina sp.* en *Spirula spirula* aangespoeld door de grote golven.

De markten bieden overvloedig groenten en exotisch fruit: flesappels, harten van vruchten, annona, jaquier, mango's en lichees. Tientallen kleine kommetjes bevatten *atjar*: specerijen samengesteld uit fruit en groenten, gemacereerd in azijn. Als er geen klanten zijn, genieten de verkopers van een kleine siësta. Het is leuk om er iets te kopen en het blijft steeds een uitdaging om een lagere prijs af te dingen.

Het **Palmarium** is een natuurlijk reservaat gelegen op een schiereiland van 46 ha.

De *lemuren* zijn er vertrouwd met de menselijke aanwezigheid. De *Lemur vari* is de koning van de ontspannende houding, maar de *Lemur cornatus*-individuele wedijveren in nieuwsgierigheid. Zeer behendig komen ze vaak onverwachts op je schouder terecht.

Bij onze volgende vlucht belandden we in **Diego Suarez**, naam afgeleid van de twee Portugese zeevaarders die er voet aan wal zetten in 1500 en 1506. Dit is de derde belangrijkste haven van het eiland, gelegen in het noorden. Tijdens de koloniale periode bevond ze hier een Frans garnizoen.

De baai van **Antsiranana** is onmetelijk. Dit is één van de grootste baaien ter wereld en ze werd in het verleden sterk begeerd door verschillende landen. Hier zou je de kans moeten krijgen om met een helikopter fantastische luchtfoto's te maken.

Het kleine beboste eilandje, waarvan de top 122 m bereikt, ligt in het midden van de baai. Het is een heilig oord waar offers worden gebracht en riten doorgaan om de voorouders aan te roepen.

De 'taxi-brousse' of 'taxi-Be' is een wagen die gebruikt wordt voor het openbaar vervoer. Ze is steeds volgeladen, zowel met reizigers als met allerlei andere goederen!

Daarna hebben wij een rondrit gemaakt van één week met een terreinwagen. Behalve van een chauffeur, werden we ook vergezeld van een gids en een kokkin.

Voor de bezoeken aan de reservaten is er ook een lokale gids aanwezig, die zeer deskundig is op het gebied van biologie en de kennis van het woud. Bij de toegang moet er iedere keer betaald worden en het ingezamelde geld dient voor de bezoldiging van de gidsen, het onderhoud van het kleine lokale museum en het onderhoud van de wegen.

Behalve onze bagage hadden we mondivoorraad voorzien en een grote reserve flessenwater.

We startten met een bezoek aan de '**Montagne d'ambre**', een vochtig woud gelegen op een hoogte tussen 850 en 1.450 m.

Een open plek, die goed was ingericht, liet ons toe om te genieten van de picknick, bereid door onze kokkin. Bij een halte, na enkele uren chaotisch rijden over de bospaden, werden we nadrukkelijk nagestaard door een groep *lepilemuren*. Hun actieradius is beperkt maar ze kunnen sprongen maken van een tiental meter, van boom tot boom. Een *mangoeste*, aangetrokken door de geur van onze gebraden kip, nam deel aan het festijn.

Na een nieuwe vermoeiende mars, waarin we onze fysieke beperkingen leerden kennen, bereikten we een spectaculaire wereld van mineralen. In een karstrelief heeft de regenerosie een labyrint uitgegraven van scherpe pieken: de **Tsingy** zijn bezaaid met karstputten tot 30 m diep.

De *gekuifde coua* is endemisch en brengt karakteristieke 'coa coa'-geluiden voort. Hij maakt zijn nest op een hoogte van vier tot vijftien meter.

De Malagassische flora is bijzonder rijk en welriekend. Behalve de gekende kruiden en specerijen leveren veel planten ook nuttige bestanddelen voor de lokale geneeskunde: *datura*, *frangipannivruchten*, *laurier*, *ananas* en de endemische *octopusboom* waarvan de lange takken zonder twijgen de vergelijking doorstaan met de vangarmen van een inktvis.

Madagaskar is op dit ogenblik de grootste producent ter wereld van de *vanille*, fruit afkomstig van een klimmende orchideeachtige plant, met een opbrengst van 1.200 ton per jaar.

De Malagassische maagdenpalm (*tonga*) levert actieve bestanddelen die onttrokken worden uit de wortels en toepassing vinden in de behandeling van kinderleukemie. De *oia* is afkomstig uit Australië. Deze lange liaan bezit wasachtige bloemen die ontluiten in een stervormige bloemkroon. We hebben er een exemplaar van bewaard in ons appartement en bij een verpotting stelden we vast dat meerdere lianen een lengte hadden bereikt van vijftien meter!

In **Ankify**, gelegen tegenover de archipel van **Mitsio**, hebben we genoten van een eerste rustpauze op het strand. Daar stelden we vast dat de dorpsbewoners dagelijks de tweekleppige schelp *Arca senilis* op hun menu plaatsen.

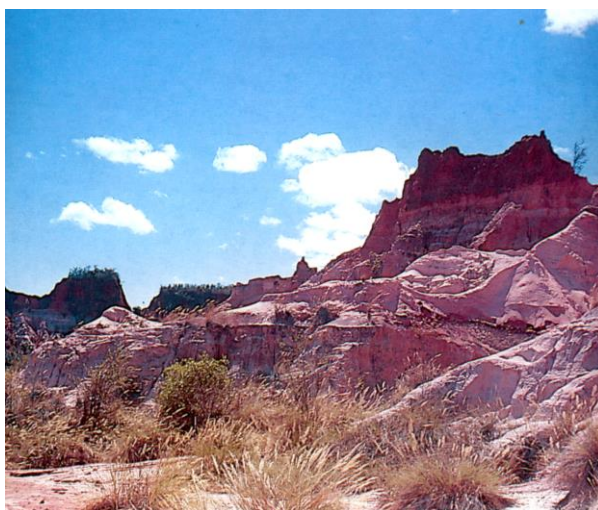

Het strand van **Amborovy**, waar we verbleven, eindigt aan het ‘**Cirque Rouge**’ en dit natuurlijk amfitheater met zijn geërodeerde wanden doet zijn naam alle eer aan bij zonsondergang.

We keerden terug naar de luchthaven van **Nosy Bé**, het grootste eiland in het westen van de Malagassische kust. Het is sinds vele jaren de geliefkoosde bestemming van talloze vakantie-gangers.

De vlucht naar **Majunga** bezorgde ons enkele schitterende luchtopnamen.

In deze havenstad worden de vrachtschepen verplicht aan te meren in volle zee door de enorme hoeveelheden lateriet en alluviaal zand van de **Betsiboka**. De *dhow* zijn schepen van Arabische origine die stapels goederen zoals balen *raffia* vervoeren.

Morondava is onze nieuwe pleisterplaats in het zuidwesten van het ‘**Grote Eiland**’. Het felle zonlicht is er verpletterend en jonge Malagassische vrouwen dragen een masker van klei om hun gezicht te beschermen.

Een vaargeul zorgt voor een permanente doorgang van de vissersvloot.

De prauwen maken deel uit van het dagelijks leven van de westelijke *Vezo*-kinderen.

Ze knutselen fraaie modellen van deze bootjes in elkaar en bieden ze aan voor de toeristen.

Van januari tot maart zijn de cyclonen vaak zo hevig dat de ruwe golven de grondvesten van de kustbouwwerken aan het wankelen brengen.

Vaartuigen blijven dikwijls meerdere dagen op zee en brengen vooral *tonijn* aan en soms *haaien*, zoals de *hamerhaai* of ook nog *gitaarrog*.

In **Morondava** verbleven we bij Magguy. Deze dame geniet een goede reputatie omwille van haar ontvangst, haar ongeëvenaarde kookkunst en de mooie bungalows die ze aanbiedt. We werden bediend door Lisette en Francine, waarvan we de glimlach nooit meer zullen vergeten.

De dreef van de *baobabs*, behorend tot de soort *Adansonia grandidieri*, is wellicht de meest gefotografeerde plaats van het eiland.

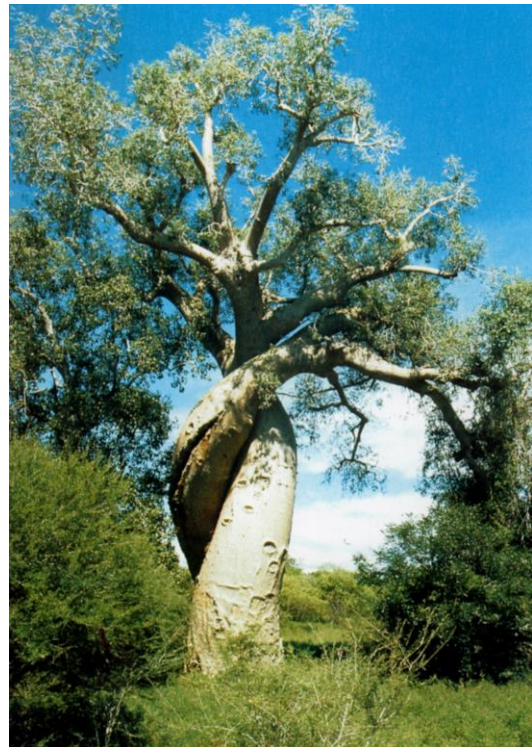

Twee ineengestrongelde *baobabs* zijn over de hele wereld gekend als de ‘*verliefde baobabs*’. Ze worden gefotografeerd door alle toeristen ... maar ook door jonge Malagassische koppeltjes. Een *kapokier* verspreidt in de wind het dons dat als vulsel in matrassen wordt gebruikt.

In **Mangily** organiseert de Belgo-Malagasi-gemeenschap liefdadigheidsacties waar dorpelingen en bezoekers aan deelnemen: etuis of handtasjes gemaakt van plantaardige vezels, draagriemen vaak gekleurd met tanninen afkomstig van wortelbomen of met de kleurstof van de *indigofera*-plant.

Deze *baobab* is één van de zeven soorten die leven in Madagaskar in tegenstelling met het hele Afrikaanse continent waar slechts één soort voorkomt. De schors van de *baobabs* dient als grondstof voor de aanmaak van zwaar touwwerk, bestemd voor schepen en de bespanning van trekdieren.

Een eerste les in deze kunst wordt echter slechts zelden afgerond met succes! De opbrengst van de verschillende initiatieven wordt opnieuw belegd in de aankoop van gewezen stof of materieel zoals naaimachines maar ook herstellingen van woningen of scholen worden ermee betaald.

Het fokken van struisvogels, zeer geliefd omwille van hun vlees en eieren, verrijkt het monotone bestaan van de inwoners van **Morondava**.

Onze volgende vlucht bracht ons naar **Toliara** (het vroegere **Tulear**), gelegen ter hoogte van de steenbokskeerkring, waarvan het grote **Paradisier**-strand, niet ver van **Ifaty**, ons de gewenste rust brengt.

Ondanks zijn eenzame ligging was het hotel voorzien van alle mogelijke comfort en de bungalow met een verdieping gaf ons een mooi uitzicht op de turkooisblauwe zee. Het plaatsen van de netten gebeurt bij morgenstond in de blijde hoop op een succesrijke vangst ... en dit is helaas niet steeds het geval.

Belgische toeristen en andere verzamelaars van 'Kuifje' kunnen hier herdrukken aanschaffen van de omslagen van de Kuifje-albums.

Bij dit nauwkeurig inlegwerk wordt *ebbenhout* gebruikt of ander kostbaar hout afkomstig van rozen en *palissander*. De kleinste details zijn kunstig nageemaakt met een ongelooflijk geduld. Het instinct van het onderhandelen ontwaakt vanaf prille leeftijd. Zeer jonge kinderen bieden schaalmodellen aan van vaartuigen, schelpen of vruchten die ze vooraf hebben geplukt.

De fauna verrast ons steeds opnieuw zoals de prachtige groene gekko's (*Phelsuma lineata*) die een voorliefde hebben voor de jonge plantenloten van de bananenboom.

Naast onze bungalow konden we allerlei dieren bewonderen: een *bidsprinkhaan* (een carnivoor insect met een karakteristiek driehoekige kopje), een *treksprinkhaan*, en vooral de prachtige *straalschildpad*, endemisch in het zuiden van Madagaskar en slachtoffer van de overconsumptie door de *Vezo's* (etnische groep van westelijke kustbewoners), die het vlees ervan sterk waarderen ... ondanks de Conventie van Washington.

Ten slotte mogen ook de schelpen niet ontbreken.

De exemplaren werden hoofdzakelijk gefotografeerd in **Ifaty**, op één uur rijden van **Tulear**. Daar is het strand met koraalzand beschermd door een lange bank van dood koraal, die één tot drie meter breed is.

Deze twee verschillende biotopen hebben ons toegelaten een brede waaier te verzamelen van kleine soorten in de families: *Neritidae*, *Naticidae*, *Patellidae*, *Conidae*, *Donacidae*, *Trochidae* (zoals *Cantharidus suarezensis* P. Fischer, 1878), *Phasianellidae* (b.v. *Phasianella variegata* Lamarck, 1822) en *Cypraeidae*.

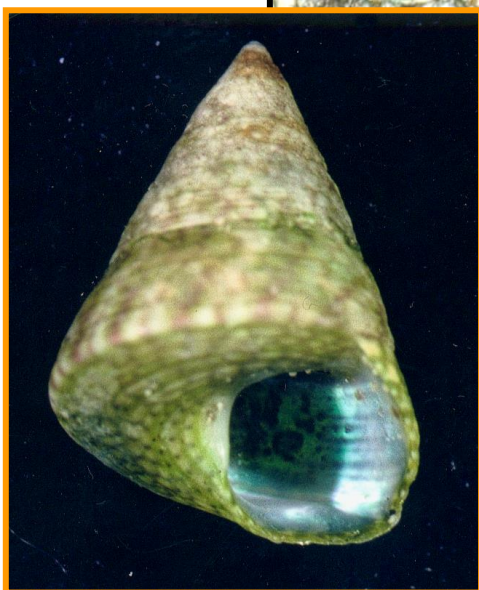
Bij de verschillende kleine handelaars op het strand, nabij het hotel of in **Ifaty** zelf, hebben we volgende soorten kunnen verkrijgen:

- *Harpa cabriti* Lamarck, 1816 x *Harpa major* Röding, 1798: één prachtig exemplaar;
- *Conus betulinus* Linnaeus, 1758: algemeen, maar één uitzonderlijk individu wat tekening en kleuren betreft;
- *Conus episcopatus* da Motta, 1982;
- meerdere *Conus textile* var. *verriculum* Reeve, 1843, een klassieke soort in Madagaskar, maar ook hier weer met een uitzonderlijk patroon.

En vooral:

- ‘*Conus vezoi*’ met een mooi chocoladebruine kleur en meerdere exemplaren met witte driehoekjes!!!;
- *Cypraea androyensis* Blöcher & Lorenz, 1999 aangespoeld op het strand van Androka in het zuiden van Madagaskar, en één individu levend gevangen op zeewier.

Haliotis asinina
Linnaeus, 1758

Cantharidus suarezensis P. Fischer, 1878
(Ifaty, Z.W. Madagaskar - op zand, tussen groenwieren)

Strombus luhuanus Linnaeus, 1758 (Morondava, West-Madagaskar – op zand, op 1 m diepte)

Mammilla melanostomus
Gmelin, 1791
(Tulear, Madagaskar – in zand
bij laag tij)

Cymatium pileare Linnaeus, 1758
(Tulear, Madagaskar - op zeewier in ondiep water)

Cypraea moneta Linnaeus, 1758

Cypraea argus contrastriata Perry, 1811
(Tulear, Madagaskar – onder rots op diepte van 50 cm)

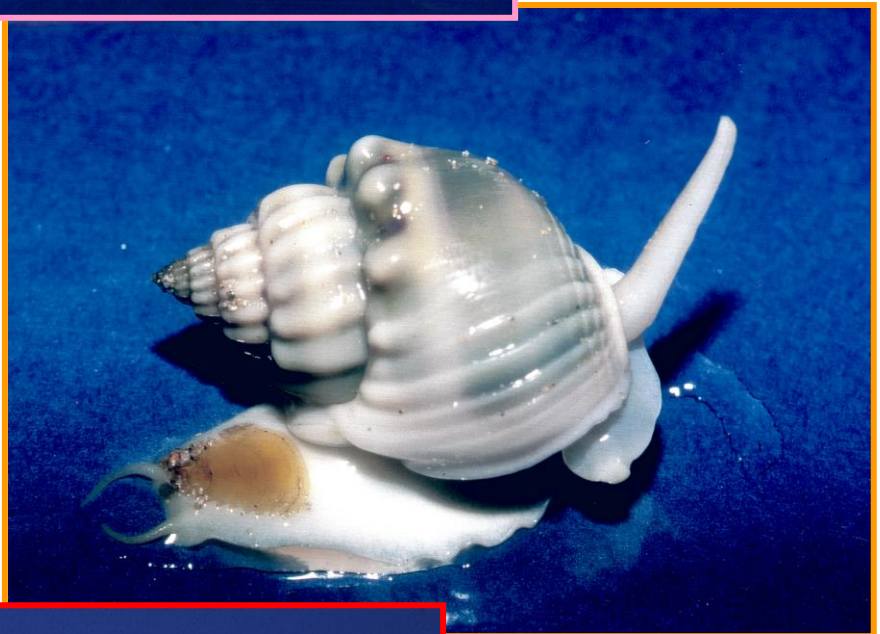

Cypraea tigris Linnaeus, 1758
op haar eieren
(Ile Sainte Marie, Madagaskar)

Harpa amouretta Röding, 1798
(Nosy Bé, Madagaskar – november 1989)

Nassarius coronatus
Hwass in Bruguière, 1789
(Tulear, Madagaskar – in zand, in ondiep water)

Oliva caerulea Röding, 1798
(Tulear, Madagaskar – in zand)

Mitra mitra Linnaeus, 1758
met proboscis

Cymbiola vesperilio Linnaeus, 1758
(Ifaty, N. Tulear, Z.W. Madagaskar)

Hydatina physis
Linnaeus, 1758
op zand in ondiep water

Conus textile Linnaeus, 1758
met proboscis, in ondiep water

Landslakken:

- in het zand, nabij onze bungalow: een mooie reeks *Tropidophora tricarinata* Müller, 1774 gekozen uit een groot aantal beschadigde en verkleurde exemplaren na een lang verblijf in de zon;

- één exemplaar van *Helicophanta socii* B. Salvat, 1975, groot en in goede toestand;

- *Obba rota* Broderip, 1841 in perfecte toestand (Camaenidae);

- *Tropidophora cuveriana* Petit de la Saussaye, 1841, en ten slotte de door mij meest begeerde soort onder alle andere:

- *Tropidophora deburghiae* Reeve, 1861 wellicht de mooiste Malagassische landslak.

De kers op de taart echter zijn de eieren van de *Aepyornis maximus*. Deze reusachtige loopvogel van ongeveer drie meter groot is enkele eeuwen geleden uitgestorven, wellicht door het roven van de eieren die een dertigtal centimeter groot werden en ongeveer dertien kilo wogen.

De Malagassiërs verzamelen nog steeds fragmenten van die eieren langs het strand na een hevige storm. De stukjes worden gesorteerd en de eieren worden opnieuw samengesteld na dagenlang geduldig werken. Een dergelijk ei kan dan verkocht en uitgevoerd worden zonder problemen. Helaas de structuur van het oppervlak en de kleur van de fragmenten variëren sterk zodat de kans op een mooi exemplaar uitzonderlijk klein is.

Tijdens ons verblijf vernamen we echter dat er een ei in bijna uitzonderlijke toestand te koop werd gesteld ... en inderdaad het bleek prachtig.

Na een lange discussie en een aantal telefonische gesprekken kregen we de nodige papieren om het ei naar Europa te kunnen exporteren.

Er was natuurlijk het probleem van de verpakking want we moesten drie verschillende vliegtuigen nemen voor onze terugkeer naar Brussel. Het hele avontuur is echter goed afgelopen. De mooie zak, gemaakt uit plantaardige gekleurde vezels, is goed en wel aangekomen in Brussel ... en elke bezoeker kan het *Aepyornis*-ei in ons appartement komen bewonderen!

Addendum

Klein lexicon **Malagassisch - Nederlands:**

De meeste naamplaatsen zijn omgezet in het Malagassisch:

Bijvoorbeeld:

Het eiland 'Sainte Marie' is opnieuw geworden 'Nosy Boraha'. Nosy betekent 'eiland'.

'Nosy Bé' is gebleven, 'bé' betekent: groot, mooi en vriendelijk.

'Tulear' is opnieuw geworden 'Toliara': vermits veel klinkers niet worden uitgesproken in het Malagassisch, is het verschil klein en men zal u steeds begrijpen bij het aanhoren van 'Toliar'.

'Tananarive' is nu 'Antananarivo'.

'Fort Dauphin' wordt opnieuw 'Taolanaro' en 'Tamatave' is 'Taornasina'.

'Diego Suarez' (Portugees) wordt opnieuw 'Antsiranana'.

En: 'kameleon' is 'Tanala' terwijl de grote *lemuur* 'Indri' 'babakoto' heet.

Als u nog meer wenst te vernemen van het paradijselijke Madagaskar, dan kunnen wij u de lectuur aanbevelen van de gids 'Gallimard', met zijn prachtige illustraties en kleurenplaten.

Ten slotte wensen wij u ook een goede reis naar '**Het Grote Eiland**'. Men eet er voortreffelijk en om nog meer te kunnen genieten van de oesters, de ganzenlever of een goede zeboebiefstuk, onthoudt u dan niet van wijn ... er bestaan namelijk een aantal zeer eerlijke wijnen in Madagaskar.

Dankwoord

We wensen hierbij onze dank te betuigen aan Frank Nolf voor de Nederlandse vertaling van de oorspronkelijke Franse tekst.

